

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

В статті досліджені принципи регулювання прямих іноземних інвестицій, що впливають із загальних принципів управління економікою, їх взаємозв'язок з основними функціями державного регулювання прямих іноземних інвестицій. Зроблені висновки щодо окремих заходів державної політики у сфері іноземного інвестування, які мають бути синхронізованими із масштабами та напрямками ринкової трансформації.

Загальна проблема. Наукова розробка теоретичних основ іноземного інвестування свідчить про зростання ролі інвестицій в процесі суспільного відтворення. Аналіз методологічних підходів до визначення сутності і складових інвестиційної діяльності, значення іноземного капіталу для економічного зростання потребує розробки узагальнених рекомендацій для сприяння активізації іноземного інвестування:

Інвестиційна діяльність представляє собою складний, багатовимірний процес, здійснення якого вимагає розробки стратегічних цілей і завдань економічної політики держави та участі різних суб'єктів інвестування, класифікації інвестицій та джерел інвестування, розробки напрямків активізації інвестиційної діяльності, формування сприятливого інвестиційного клімату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема залучення інвестицій в економіку України присвячена велика кількість робіт сучасних науковців і практиків, в тому числі авторів Онікієнко С.В., Герасимчука В.Г., Пересади А.А., Шинкарук Л. В. та ін. [1-5].

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Традиційні підходи досліджень інвестиційної діяльності засновані на окремих розрахунках індикаторів фінансової стабільності. Вони, як правило, не розглядають взаємозв'язок загальних принципів управління економікою з основними функціями державного регулювання прямих іноземних інвестицій. Потребують більш детального розгляду окремі заходи щодо державної політики у сфері

іноземного інвестування, які мають бути синхронізованими із масштабами та напрямками ринкової трансформації.

Актуальність досліджень. Залучення іноземних інвестицій є особливо важливим завданням у контексті трансформаційних змін економіки України, її структурної перебудови, інтеграції у світовий економічний простір. За останні часові періоди інвестиції стали відігравати особливу роль у житті будь-якої країни пострадянського періоду.

Дослідження проблеми інвестування економіки завжди знаходилося у центрі уваги економічної думки. Це обумовлено тим, що інвестиції торкаються найглибших основ господарської діяльності, визначають процес економічного зростання в цілому. У сучасних умовах вони виступають найважливішим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень у народному господарстві, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро - і макрорівнях. Активізація інвестиційного процесу є одним із надійніших механізмів соціально-економічних перетворень.

Новизна досліджень. В даній роботі пропонується розглянути окремі заходи щодо державної політики у сфері іноземного інвестування, які мають бути синхронізованими із масштабами та напрямками ринкової трансформації.

Викладення основного матеріалу.

Діюче законодавство України про іноземні інвестиції включає понад 100 різних правових і нормативних документів (законів, постанов, указів, положень, інструкцій тощо). Що стосується інвестиційної діяльності на регіональному рівні, то слід зазначити, що, в сучасних умовах конституційної реформи та розширення повноважень місцевої влади, регіональні інвестиції починають відігравати велику роль в соціально-економічному розвитку держави. Нажаль, слід зазначити, що регіональним особливостям інвестиційної діяльності в країні приділено недостатньо уваги.

Діяльність іноземних інвесторів регулюється в Україні рядом законодавчих актів спеціальної та загальної дії: «Про режим іноземного інвестування», «Про підприємництво», «Про підприємства в Україні», «Про лізинг» та іншими нормативними актами, що визначають форми та методи здійснення інвестицій.

Відповідно до законодавства України, іноземним інвесторам

гарантується захист від націоналізації, втручання в господарську діяльність державних органів влади та безперешкодний вивіз прибутку, отриманого від здійснення підприємницької діяльності. Майно, ввезене на територію України в якості внеску в статутний фонд підприємства, незалежно від оцінки майна, не оподатковується податком на додану вартість та митом.

Законом України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» інвестиційним проектам, що мають стратегічне значення для сталого розвитку території, може надаватись спеціальний пільговий режим інвестиційної діяльності, а саме, встановлення пільг із податку на додану вартість та податку з прибутку.

Із прийняттям Закону України «Про столицю України – місто-герой Київ» міська влада отримала додаткові права у сфері співробітництва з іноземними інвесторами. Зокрема, стимулювання вкладання капіталу до пріоритетних сфер здійснюється через диференціацію обсягів відрахувань інвесторів на розвиток соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури міста, а також надання відстрочок з їхньої сплати.

У сфері муніципальних запозичень вона може виступати гарантом інвестицій та кредитів, що надаються підприємствам, майно яких перебуває в комунальній власності або передано до сфери управління міста.

Оскільки прямі іноземні інвестиції є одним із джерел фінансування розвитку економіки країни, то за таких умов їх державне регулювання має велике значення. Таке регулювання є одним із видів соціального управління і, урегульованою нормами права, виконавчою та розподільчою діяльністю відповідних органів виконавчої влади щодо ефективного залучення та раціонального використання іноземних інвестицій.

Заходи державної політики у сфері іноземного інвестування мають бути синхронізованими із масштабами та напрямками ринкової трансформації. При цьому, на нашу думку, необхідно враховувати сукупність зовнішніх і внутрішніх об'єктивних та суб'єктивних чинників. Це можливо тільки за наявності дієвої системи державного регулювання, а також відповідного фундаментального та науково-методичного забезпечення.

Держава має брати активну участь у регулюванні економічних пропорцій шляхом здійснення цілеспрямованої економічної політики, зокрема в інвестиційній сфері, яка сприяла б підтриманню необхідного рівня макроекономічної рівноваги [2].

Питання іноземного інвестування охоплює зміст, механізм руху (взаємодію чинників, що його зумовлюють), кількісні та якісні показники динаміки, соціально-економічну результативність та мету здійснення. Проте, оскільки воно відображає процеси, що відбуваються у сфері виробничих відносин, стає необхідним його вивчення не лише як економічного, а й соціального, історичного, а інколи і психологічного феномена. Отже, при розробці програм (концепцій) державного регулювання іноземного інвестування, необхідно враховувати менталітет як країни базування, так і країни-реципієнта.

Державне регулювання іноземного інвестування, на наш погляд, повинно враховувати менталітет як країни базування, так і країни-реципієнта.

Державне регулювання іноземного інвестування має ґрунтуватися на принципах взаємної відповідальності іноземного інвестора і держави: дотримання основних прав і свобод іноземних інвесторів, юридичної відповідальності іноземних інвесторів за порушення закону або міжнародних договорів, заохочення іноземних інвесторів, які спрямовують інвестиційні ресурси у програми (проекти), визначені державою як пріоритетні, удосконалення законодавства щодо іноземних інвестицій.

Принципи регулювання прямих іноземних інвестицій впливають із загальних принципів управління економікою. Їх можна поділити на соціально-політичні, організаційні та спеціальні [3].

На думку авторів, основні функції державного регулювання прямих іноземних інвестицій можна поділити на дві групи, як представлено на рис.1.:

- функції щодо залучення інвестицій;
- функції щодо їх використання.

Об'єктами державного регулювання іноземного інвестування є перелік питань, що регулюються апаратом державного управління в процесі формування та реалізації політики в галузі іноземного інвестування. Це, зокрема:

- визначення іноземного інвестора,
- встановлення видів і форм іноземних інвестицій,
- антимонопольні заходи,
- трансферт прибутку іноземного інвестора,
- вимоги щодо результатів діяльності іноземного інвестора,
- система інвестиційних пільг та обмежень,

- проведення державної експертизи інвестиційних програм, тощо.

Для підвищення інвестиційної привабливості України та активізації інвестиційної діяльності на її території, Указом Президента України «Про заходи, спрямовані на поліпшення інвестиційного клімату в Україні» від 12 липня 2001р. № 512/2001 передбачено затвердження двох програм – "Програми розвитку інвестиційної діяльності на 2002-2010рр." та програми "Інвестиційний імідж України".

Програма розвитку інвестиційної діяльності на 2002-2010 рр. має на меті поліпшення інвестиційного клімату в Україні. Зокрема передбачається:

- подальша дерегуляція підприємницької діяльності і лібералізація ділової активності в цій сфері шляхом забезпечення мінімізації втручання органів виконавчої влади в господарську діяльність підприємців;
- завершення формування стабільної і передбаченої нормативно-правової бази, яка б ґрунтувалася на принципі рівності всіх інвесторів і забезпечувала всебічне регулювання питань інвестиційної діяльності;
- удосконалення механізмів управління корпоративними правами, посилення захисту прав дрібних акціонерів;
- усунення структурних деформацій в економіці України випереджальним нарощуванням темпів розвитку споживчих галузей і сфери послуг, залученням до пріоритетних галузей економіки інвесторів, що мають довгострокові інтереси, і посиленням контролю за взятими зобов'язаннями;
- забезпечення подальшого реформування податкової системи, у тому числі зменшення податкового тягаря; підвищенням інвестиційної привабливості об'єктів приватизації шляхом реструктуризації їх, створення однакових умов для учасників приватизації, підвищення прозорості приватизаційних процедур;
- подальше посилення банківської системи України, збільшення рівня концентрації банківського капіталу, збільшення обсягів довгострокового кредитування реального сектору економіки, практичного впровадження механізмів іпотечного кредитування, забезпечення стимулювання залучення грошових внесків населення, створення небанківських фінансових установ, стимулювання притоку іноземного капіталу в банківську сферу;
- поживлення інвестиційної діяльності в спеціальних економічних зонах і на територіях пріоритетного розвитку, де впроваджено спеціальний

режим інвестиційної діяльності, насамперед на депресивних територіях; стимулювання залучень інвестицій у наукову, науково-технічну й інноваційну діяльність тощо.

Основною метою програми «Інвестиційний імідж України» є здійснення заходів, які широкомасштабно висвітлюють досягнення України у формуванні сприятливого інвестиційного клімату лібералізації ділової активності і подальшого розвитку процесу дерегуляції підприємницької діяльності, створення стабільного правового середовища, поліпшення державного управління і реформування адміністративної системи, усунення обмежень для міжнародного капіталу і зовнішньоекономічної діяльності, удосконалення фінансової системи, здійснення антикорупційної політики, мінімізації політичних ризиків та ін.

Очікуваним результатом від реалізації програми «Інвестиційний імідж України» є забезпечення формування інвестиційної привабливості України та її регіонів у сфері інвестиційної діяльності на міжнародному рівні. Цього можна досягти шляхом:

- розробки і реалізації цілеспрямованої іміджевої політики, організації цільових інформаційних потоків, що характеризують стан і динаміку розвитку соціально-економічної ситуації в країні через дипломатичні канали і широкомасштабне висвітлення в національних і іноземних засобах масової інформації;
- забезпечення вичерпною і достовірною інформацією про Україну та її досягнення у формуванні сприятливого інвестиційного клімату, координації діяльності іміджевих заходів, здійснюваних різними структурами в Україні і за її межами, висвітлення стану роботи іноземних інвесторів в Україні на даний час і напрацьованого ними позитивного досвіду;
- визначення обсягу і щорічного закріплення в Законі «Про державний бюджет України» коштів на фінансування заходів для виконання програми.

Крім заходів, передбачених Програмою розвитку інвестиційної діяльності на 2002-2010 рр. і програмою «Інвестиційний імідж України», на нашу думку, до напрямків підвищення інвестиційної привабливості України слід віднести також наступні:

- перехід до орієнтації на колективні форми власності, насамперед трудової колективної власності;

- дотримання вимог економічних законів, насамперед законів вартості, грошового обігу, пропорційності, одержавлення економіки тощо. Так, порушення вимог закону вартості призводить до величезного диспаритету цін на продукцію промисловості і сільського господарства, що спричиняє кризу в аграрному секторі;

- забезпечення переходу від спрощеної консервативної моделі змішаної економіки (від монетаризму) до ліберальної і соціал-реформістської, а з урахуванням основних напрямів економічної теорії – до кейнсіанства й інституалізму;

- здійснення комплексу заходів щодо стимулювання платоспроможного попиту, передусім за рахунок істотного підвищення заробітної плати; посилення ролі держави в банківській сфері створенням державних спеціалізованих банків і політичне здешевлення на цій основі кредитів та спрямування їх на структурну перебудову і вирішення інших проблем; створення спільних підприємств за участю країн СНД і далекого зарубіжжя, відновлення раціональних міжнародних господарських і науково-виробничих зв'язків;

- створення нових форм ефективної взаємодії науки і техніки (технопарків, вільних економічних зон тощо);

- надання пільг і допомоги вітчизняним товаровиробникам, що експортують свою продукцію і вкладають інвестиції в галузі виробництва, орієнтовані на випуск конкурентоспроможних товарів;

- здійснення комплексу заходів, спрямованих на запобігання незаконному вивезенню капіталу з України.

Головним завданням механізму залучення інвестицій в економіку, на нашу думку, є формування в державі такого інвестиційного клімату, що, з одного боку, стимулюватиме бажання потенційних зовнішніх інвесторів вкладати кошти в Україну, а з іншого, відповідатиме стратегічним завданням економічного розвитку вітчизняних галузей економіки.

Сучасні теоретичні підходи до проблеми іноземного інвестування дозволяють розрізняти мотиви здійснення портфельних та прямих інвестицій, а саме: портфельні інвестори прагнуть вкладати кошти в підприємства зі стабільним прибутком. Отже, портфельні інвестиції забезпечують надходження фінансових ресурсів, проте не забезпечують суттєвих змін в технологічному плані. Натомість прямі інвестори вкладають кошти в компанії, що потребують

модернізації і реконструкції. Отже, найбільш важливими для України є прямі інвестиції.

Держава має брати активну участь у регулюванні економічних пропорцій шляхом здійснення цілеспрямованої економічної політики, зокрема в інвестиційній сфері, яка сприяла б підтриманню необхідного рівня макроекономічної рівноваги. І хоч інвестиційна діяльність на території України регулюється біля 100 законодавчими та нормативними актами, нажаль, слід зазначити, що регіональним особливостям інвестиційної діяльності в країні приділено недостатньо уваги. Але, при цьому, не можна не відмітити, що в сучасних умовах конституційної реформи та розширення повноважень місцевої влади, регіональні інвестиції починають відігравати велику роль в соціально-економічному розвитку держави.

Висновки. Державне регулювання іноземного інвестування має ґрунтуватися на принципах взаємної відповідальності іноземного інвестора і держави: дотримання основних прав і свобод іноземних інвесторів, юридичної відповідальності іноземних інвесторів за порушення закону або міжнародних договорів, заохочення іноземних інвесторів, які спрямовують інвестиційні ресурси у програми (проекти), визначені державою як пріоритетні, удосконалення законодавства щодо іноземних інвестицій.

Список літератури

1. Онікієнко С.В. Інвестиційна політика адміністрації регіону // Управління організацією: регіональні аспекти . Матеріали X міжнародної науково-практичної конференції. 12-13 квітня 2002р./За ред. В.Г.Герасимчука. – К.: ІВЦ „Видавництво „Політехніка”, 2002.- С. 218.
2. А.А.Пересада. Управління інвестиційним процесом.-К.:Лібра, 2002.-472 с.
3. Шинкарук Л. В. Іноземні інвестиції та їх роль у становленні і розвитку економіки (регіональний аспект). – Чернівці: “Рута”, 2000. – 174 с.
4. Czech Republic: Country Profile Fact Sheet. – Prague: Expert Group Market Access / EIC, 2000. – 20p.
5. Taylor P.J., Hoyler M. The Spatial order of European Cities// Journal of

